

УДК 338.2

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-8](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-8)

Наталія ПРЯМУХІНА

доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри політології та державного управління;
професор кафедри менеджменту та поведінкової економіки, Донецький національний університет
імені Василя Стуса, вул. 600-річчя, 21, Вінниця, Україна, 21021

ORCID: 0000-0003-0788-7399

Юрій КРАВЧИК

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, менеджменту та адміністрування,
Хмельницький національний університет, вул. Інститутська, 11, Хмельницький, Україна, 29016

ORCID: 0000-0002-2780-5605

Natalia PRIAMUKHINA

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Political
Science and Public Administration; Professor at the Department of Management and Behavioral Economics,
Vasyl' Stus Donetsk National University, 600-richya str., 21, Vinnytsia, Ukraine, 21021

ORCID: 0000-0003-0788-7399

Yurii KRAVCHYK

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Lecturer at Department of Economics, Management
and Administration, Khmelnytskyi National University, Instytutska str., 11, Khmelnytskyi, Ukraine, 29016

ORCID: 0000-0002-2780-5605

МОДЕРНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМНИМ РОЗВИТКОМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

MODERNIZATION OF PUBLIC ADMINISTRATION OF SYSTEMIC DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY OF UKRAINE

У дослідженні розкрито актуальність проблеми модернізації державного управління системним розвитком національної економіки України. Зроблено висновок, що ключовою системною вадою державного управління слугують нераціональні структурні характеристики функціонування та розвитку економічної системи. Для підтвердження цієї гіпотези проаналізовано структуру валової доданої вартості та види економічної діяльності в Україні у 2010–2019 рр. Охарактеризовано динаміку виробництва промислової продукції, а також продукції машинобудування України у 2000–2019 рр. Узагальнено динаміку рівня основних засобів, а також енергоємності вітчизняного ВВП. Проаналізовано місце України у світовому рейтингу сприйняття корупції у 2012–2019 рр. Показано рівень мінізації економіки України (обчисленої різними методами) у 2010–2019 рр. Доведено високий рівень корупційної злочинності та рейдерства в Україні у 2013–2020 рр. Проаналізовано індикатори імпортозалежності національного господарства у 2008–2019 рр. Визначено стратегічні вектори вдосконалення системи державного управління, а також стратегічні пріоритети забезпечення системного розвитку національної економіки України.

Ключові слова: національна економіка, структурні реформи, інституційні зміни, державне управління, системний розвиток.

The aim of the study is to identify systemic shortcomings (in the structural and institutional aspect) of the functioning of the national economy and substantiate the recommendations for the modernization of domestic public administration of the systemic development of the national economy of Ukraine. The study reveals the urgency of the problem of modernization of public administration of the systemic development of the national economy of Ukraine.

It is shown that the key systemic defect of public administration is irrational structural characteristics of the functioning and development of the economic system. To confirm this hypothesis, the structure of gross value added and economic activities in Ukraine in 2010–2019 is analyzed. The dynamics of industrial and machine-building products of Ukraine in 2000–2019 is characterized. The dynamics of fixed assets and energy intensity of domestic GDP is summarized. The place of Ukraine in the world ranking of corruption perception in 2012–2019 is analyzed. The level of shadowing of Ukraine's economy (calculated by different methods) in 2010–2019 is shown. The high level of corruption crime and raiding in Ukraine in 2013–2020 is proved. Indicators of import dependence of the national economy in 2008–2019 were analyzed.

The applied significance of the research results is that the strategic vectors (institutional-organizational, institutional-legal, infrastructural-mental) of improving the system of public administration, as well as strategic priorities of systemic development of the national economy of Ukraine, including technological modernization

and neo-industrialization of the national economic system; systematic de-shadowing and formation of a healthy and transparent competitive environment; development of entrepreneurship and expansion of the middle class; modernization of the social security system; improving the investment attractiveness of strategic sectors of the economy; balanced development of the internal market and regional economic systems; increasing resource efficiency and energy efficiency of production and housing.

The scientific novelty of the research results is to improve the methods of analyzing the problematic aspects of the systemic development of the national economy.

Key words: national economy, structural reforms, institutional changes, governance, systemic development.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема вибору системного підходу до забезпечення соціально-економічного розвитку стала особливо актуальною для України на сучасному етапі її поступу як держави після обрання проєвропейського напрямку розвитку та отримання у відповідь з боку РФ анексії АР Крим, військової, а за нею й політичної та економічної агресії на території Донбасу. Економіка України й надалі піддається значному впливу у вигляді гібридних загроз (причому не лише з боку РФ, але й інших країн – світових та регіональних лідерів, географічних сусідів і т. ін.), які зумовлюють розгортання негативної ланцюгової реакції загострення дисбалансів у політичній та соціально-економічній системах.

Наростаючі процеси глобальної інтеграції потребують застосування нових підходів до формування якісної та ефективної державної політики забезпечення системного економічного розвитку на засадах орієнтації на відстоювання національних інтересів, ефективного розподілу і перерозподілу фінансових та загалом економічних ресурсів, формування механізмів компенсації ресурсних втрат, реалізації заходів протекціоністського характеру, захисту стратегічних для економіки підприємств, а також об'єктів критичної інфраструктури, обмеження доступу іноземного капіталу до інвестицій у стратегічно важливі сфери економіки, реалізації механізмів регулювання інформаційного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками з'явилося досить багато публікацій, присвячених визначенню теоретико-методичних засад, структури і системи, а також рамкових обмежень стосовно системного розвитку національного господарства. Якщо теоретичне підґрунтя системного розвитку закладене у публікаціях О. Білана [2, с. 75–79], О. Герасименко [5, с. 39–43], О. Карпенка [6] та інших дослідників, то його прикладна проблематика стосується здебільшого таких сфер, як детінізація економічних відносин, протидія корупції, деофшоризація податків, реалізація потенціалу реального сектору економіки тощо. Теоретико-мето-

дичні аспекти й положення формування системи державного управління розвитком національної економіки сформовані ще у працях С. Гринкевич [3, с. 24–27], С. Левицької [7, с. 255–262], О. Чижишин [10, с. 127–130]. Дуже важливою є також і роль бізнесу в забезпеченні системного розвитку місцевих, регіональних економік та економіки країни загалом. Ці питання, а також методико-прикладні положення планування, а надалі реалізації заходів у структурі органів державного управління із забезпечення системного розвитку економіки України стали предметом наукових дискурсів О. Бедзай, Т. Федченко [1, с. 70–74], Р. Лупака [8, с. 320–325], О. Рудковського [4, с. 4–8], А. Мостепанюка [9, с. 13–22] та ін. науковців.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Однак економіка України не стабільна, а система державного управління її розвитком не досконала. Одна з причин такого стану справ полягає в тому, що в Україні не забезпечено підходу (в межах системи державного управління національною економікою) до розвитку національної економіки, який має назву системного. Саме ідентифікація його сутнісно-змістових характеристик, розробка методики аналізування й формування інструментів та засобів державної політики забезпечення все ще не досить розроблені у вітчизняній та зарубіжній літературі як із проблем державного управління, так і з проблем управління розвитком національного господарства.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виявлення системних недоліків (у структурно-інституційному аспекті) функціонування національної економіки та обґрунтування рекомендацій щодо модернізації вітчизняного державного управління системним розвитком національної економіки України.

Виклад основного матеріалу. Економіка України, незважаючи на суттєві зовнішні виклики, а також внутрішню нестабільність, особливо під час війни, починаючи з 2016–2017 рр., мала більш-менш позитивну динаміку щодо зростання. Однак навіть за таких складних умов її функціонування та розвиток далеко не відповідає оцінці «від-

мінно» чи навіть «задовільно». Логічно, що до причин цього належить і не досить ефективне державне управління такими процесами.

Незважаючи на наявність у країні та її регіонах великої чисельності стратегій і програм, що реалізуються чи вже реалізовані, велику кількість нормативно-правових актів, які регулюють усі аспекти соціального і економічного зростання, вибудовану систему органів державної влади, становлення більшості елементів громадянського суспільства, наявність у країні потужних інвесторів і таке інше, за увесь час незалежності нашої країни системно позитивних зрушень так і не відбулося. Все через те, що так і не подолано головну ваду. Йдеться про системні структурні вади, що не сприяють подальшому соціально-економічному поступу країни та її територій, призводять до деіндустріалізації та наростання процесів деградації господарського комплексу, якими головню є високий рівень корупції та системної тінізації економічних відносин, критично високий рівень ресурсо- та енергоємності виробництва, сировинної орієнтації та виробництва продукції з низь-

ким рівнем інноваційності та технологічності, доданої вартості, відірваність фінансового сектору від реальної економіки, неефективне функціонування секторів, які забезпечують соціальний розвиток, зокрема житлово-комунального господарства, медицини, системи освітніх послуг, елементів соціальної інфраструктури.

Відповідно, подолати системні вади державного управління можна лише за рахунок формування й реалізації системної державної політики, орієнтованої передусім на подолання структурних дисбалансів і досягнення необхідних інституційних зрушень.

Підтвердження значних структурних галузево-секторальних дисбалансів у національній економіці України знаходимо за даними структури валової доданої вартості за видами економічної діяльності в Україні у 2010–2019 рр. (табл. 1). Так, базові види економічної діяльності, в яких створюється найбільша додана вартість, займають далеко не провідні позиції у системі національного господарства. До прикладу, у 2019 р. на сільське господарство припадало 9,0 %, переробну

Таблиця 1
Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності в Україні
у 2010–2019 рр., %

Види економічної діяльності	Роки										+/-, в. п.	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/ 2010	2019/ 2018
Сільське, лісове та рибне господарство	7,4	8,1	7,8	8,7	10,2	12,1	11,7	10,2	10,1	9,0	1,6	-1,1
Промисловість	22,2	21,8	21,5	20,0	20,5	19,8	21,2	21,2	21,0	19,9	-2,3	-1,1
добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5,7	6,3	5,7	5,4	5,0	4,8	5,5	5,9	6,0	5,6	-0,1	-0,4
переробна промисловість	13,0	11,8	12,2	11,2	12,2	11,9	12,2	12,1	11,6	10,8	-2,2	-0,8
машинобудування	2,1	2,2	2,2	1,7	1,5	1,3	1,4	1,5	1,5	1,5	-0,6	0
Будівництво	3,3	3,0	2,8	2,5	2,3	1,9	2,0	2,2	2,3	2,7	-0,6	0,4
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	14,5	14,9	14,4	14,6	14,7	13,8	13,3	13,7	13,2	13,2	-1,3	0
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7,8	8,0	7,1	7,2	6,4	6,8	6,6	6,4	6,4	6,6	-1,2	0,2
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,9	0,9	0,8	0,8	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,9	0	0,2
Інформація та телекомунікації	3,0	2,9	3,0	3,2	3,3	3,6	3,7	3,7	3,9	4,6	1,6	0,7
Операції з нерухомим майном	5,3	5,3	6,0	6,5	6,2	6,2	6,1	5,7	5,8	6,1	0,8	0,3
Державне управління і оборона; обов'язкове соціальне страхування	4,8	4,3	4,4	4,8	5,0	4,8	5,2	5,5	6,0	6,7	1,9	0,7
Освіта	5,0	4,6	5,1	5,4	4,8	4,2	3,7	4,5	4,5	4,3	-0,7	-0,2
Інші	5	5,9	7	8	7,3	8,2	6,7	6,8	7	8,1	3,1	1,1

Джерело: складено автором за [6]

промисловість – 10,8 %, машинобудування – 1,5 %, будівництво – 2,7 %, транспорт – 6,6 %. Причому частка більшості провідних галузей економіки у валовій доданій вартості за останні 10 років (2010–2019 рр.) навіть знизилася. Це промисловість (на 2,3 в. п.), переробна промисловість (2,2 в. п.), машинобудування (0,6 в. п.), будівництво (0,6), транспорт (1,2 в. п.). Економіка, яка конкурентоспроможна й має ефективне державне управління, мусить мати значно більший внесок стратегічних галузей національного господарства у валову додану вартість.

На сучасному етапі розвитку провідні економіки світу вступили у фазу неоіндустріалізації – глобального процесу суттєвого підвищення рівня та зміни характеру індустріалізації розвинутих країн та країн наздоганяючого типу розвитку, що полягає у подальшому розвитку промисловості на засадах повної комп'ютеризації та автоматизації виробництва. Натомість, як свідчить інформація з рис. 1, Україна скоріше перебуває на стадії деіндустріалізації, що негативно з позиції державного управління розвитком національного господарства.

Так, частка продукції машинобудування ще у 2007–2008 та у 2011–2012 рр. перевищувала 10 %, тоді як до 2019 р. опустилася

до рівня 7,2 %; індекси продукції машинобудування та загалом промислової продукції національної економіки у 2000–2019 рр. мали нестабільний, хаотичний характер і з 2018 р. намітилася тенденція до спаду обсягів виробництва і реалізації.

Потрібно вести мову й про те, що недостатньою мірою відбувається технологічна модернізація виробничої бази, високим залишається навіть фізичний знос основних засобів. Так, попри низку позитивних тенденцій, а саме зниження рівня зносу основних засобів у національній економіці з 75–85 % (що було характерно для 2010–2014 рр.) до 50–60 % у 2018–2019 рр., станом на 2019 р. рівень зносу основних засобів в економіці загалом становив 56,9 %, у переробній промисловості – 51,4 %, а у галузі «Інформація та телекомунікації» (найбільш високотехнологічному виді економічної діяльності) – 53,4 % (рис. 2).

Для національної економіки України все ще характерний і високий рівень енергоємності виробництва, що робить галузі реального сектору економіки низькоефективними й навіть збитковими. Звернімо увагу, що якщо енергоємність світового ВВП ще у 1990 р. становила близько 0,18 кг нафтового еквівалента на 1 тис. дол. США, то в економіці

Рис. 1. Показники виробництва продукції машинобудування в Україні у 2000, 2005–2019 рр., %

Джерело: складено автором за [6]

Україні навіть станом на 2018 р. – 0,24 кг нафтового еквівалента на 1 тис. дол. США (рис. 3). Тобто рівень енергоощадності вітчизняного виробництва ще навіть натеper не досяг середньосвітової позначки рівня понад тридцятирічної давнини.

Хоча й позитивно, що енергоємність вітчизняного виробництва у 2000–2020 рр. і мала тенденцію до зниження, однак усе ще не досягла рівня економічно розвинених держав, що також слугує суттєвим недоліком системи державного управління економічним розвитком країни.

Як відомо, більшість вітчизняних і зарубіжних експертів сходяться на тому, що більшість цих та інших системних проблем і перешкод

функціонування та розвитку національної економіки зумовлені такою системною вадою, як високий рівень і системність корупції в Україні. І справді, станом на 2019 р. Україна посідала 126-е місце з-поміж 180 країн у світовому рейтингу сприйняття (несприйняття), а точніше, толерування корупції.

У 2012 р. позиція України була 135 (що було на 9 сходинок вище). Однак і кількість країн у рейтингу була іншою – 176 країн (табл. 2). Але до даних 2018 р. Україна, навпаки, погіршила свої позиції, піднявшись на 6 рейтингових позицій.

Ці результати є свідченням того, що ситуація із системною корупцією залишається невирішеною, неподоланою і практично не змі-

Рис. 2. Рівень зносу основних засобів в економіці, переробній промисловості, інформації та телекомунікаціях України у 2005–2019 рр., %

Джерело: складено автором за [6]

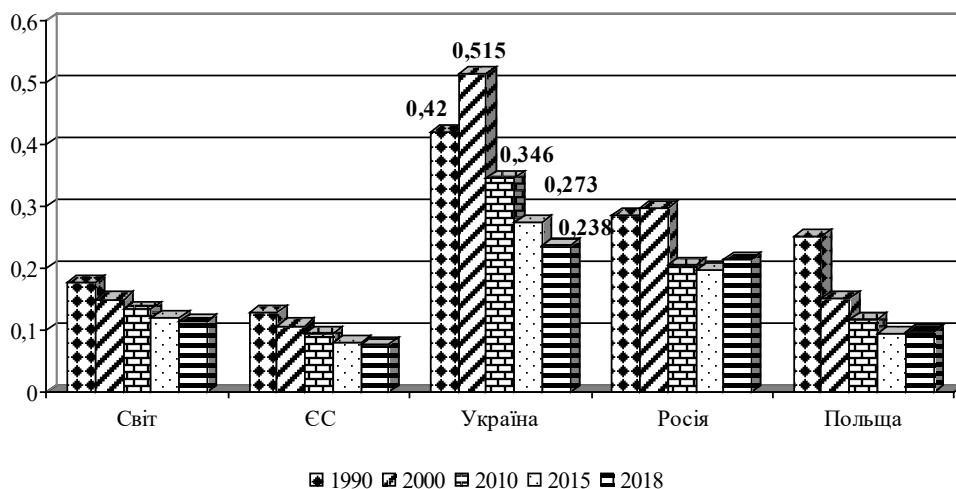

Рис. 3. Енергоємність ВВП, кг нафтового еквівалента на 1 тис. дол. США за паритетом купівельної спроможності у 1990, 2000, 2010, 2015, 2018 рр., %

Джерело: складено автором за [6]

нюється в останні 8–10 років, що об’єктивно перешкоджає реалізації інституційних змін та структурних реформ у системі національного господарства. Звернімо увагу, що рівень корупції в рази нижчий у країнах ЄС, які є сусідами України, та зі значно нижчим ресурсним і економічним потенціалом мають значно кращі показники соціально-економічного розвитку країни – Польща (41-е місце в рейтингу у 2019 р.), Словаччина (59-е місце), Румунія (70-е місце), Угорщина (70-е місце) та навіть Білорусь – 66-е місце.

Високий рівень та системність корупції в Україні потрібно вважати ключовим недоліком системи державного управління соціально-економічним розвитком національного господарства. Однак ця проблема доповнюється й іншою системною вадою – критично високим рівнем тінізації економічних від-

носин, що пронизує всі сфери на всіх рівнях суспільної ієрархії. Так, за різними оцінками, рівень тінізації економіки України у 2019 р. становив від 26 % до 30 % (табл. 3). Однак, за даними експертів, цей показник ніколи в роки незалежності України не опускався нижче рівня 50 % та й нині сягає не менше 40–50 % офіційного ВВП.

Попри те, що офіційні дані показують тенденцію до зниження рівня тінізації національного господарства України за останні 10 років (2010–2019 рр.), рівень тіншової економіки все ще високий, ба більше – тінізація є системною, що особливо негативно.

І корупція, і тінізація призводять до поширення ще одного деструктивного явища, яке у світовій праці отримало назву рейдерства. Попри визнання цієї проблеми, її обсяги не тільки не знизилися, а навпаки, продовжують

Таблиця 2
Місця України та окремих країн у світовому рейтингу сприйняття корупції у 2012–2019 рр.

Країни	Роки								Абсолютні відхилення, ±	
	2012 (176 країн)	2013 (177 країн)	2014 (174 країн)	2015 (168 країн)	2016 (176 країн)	2017 (180 країн)	2018 (180 країн)	2019 (180 країн)	2019 / 2012	2019 / 2018
Україна	135	134	135	134	132	130	120	126	↓9	↑6
Польща	33	33	34	35	36	36	36	41	↑8	↑5
Словаччина	36	37	33	32	34	35	57	59	↑23	↑2
Румунія	57	55	54	54	57	59	61	70	↑17	↑9
Угорщина	65	64	64	61	58	66	64	70	↑15	↑6
Білорусь	69	68	70	71	79	68	70	66	↓3	↓4
Російська Федерація	133	127	136	119	135	135	138	137	↑4	↓1

Джерело: складено автором за [6]

Таблиця 3
Рівень тіншової економіки України у 2010–2019 рр., % від обсягу офіційного ВВП

Методи	Роки										Абсолютне відхилення, ±	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 / 2010	2019 / 2018
За старою методологією Мінекономіки	38	34	34	35	43	40	35	32	31	28	-10	-3
За вдосконаленою методологією Мінекономіки	36	32	31	31	38	36	35	34	30	29	-7	-1
Метод збитковості підприємств	34	29	31	31	35	30	25	25	23	20	-14	-3
Метод «витрати населення – роздрібний товарооборот і послуги»	30	43	40	40	44	44	38	38	33	30	-	-3
Електричний метод	36	28	28	30	38	35	31	29	27	26	-10	-1
Монетарний метод	38	34	30	29	33	33	33	31	32	30	-8	-2

Джерело: складено автором за [6]

зростати і це підтверджує як зацікавленість, так і участь у такого роду процесах представників різних гілок влади, адже, до прикладу, як можна незаконно відчужити власність без тиску на суд чи різного роду правомірні дії у системах державної реєстрації тих чи інших об'єктів права приватної власності.

Так, кількість рейдерських захоплень в Україні у 2019 та 2020 рр. становила 766 та 751 відповідно, що є значними обсягами (рис. 4). Однак відповідні показники у 2013–2015 рр. були на 60 % нижчими, а у 2016–2018 рр. – на 35 % нижчими.

У структурі такого типу злочинів (за 2013–2020 рр.) майже 70 % припадало на протидію законній господарській діяльності, 19 % – на протиправне заволодіння майном та 12,4 % – на інші корпоративні злочини. Хіба за таких показників країна може бути охарактеризована як економіка з належною реалізацією функцій державного нагляду і контролю, належного захисту права приватної власності, що є доміантними ознаками розвинутого демократичного суспільства з повноцінною ринковою економікою.

Ще одна структурна вада, яка одночасно характеризує низький рівень конкурентоспроможності внутрішнього виробни-

цтва, – високий рівень імпортозалежності національного господарства (табл. 4). Так, частка імпорту у внутрішньому споживанні у 2019 р. зросла до 63,5 %, тоді як у 2008 р. була на 5,6 в. п. нижчою. При цьому темпи зростання обсягів імпорту у більшості років періоду 2008–2019 рр. перевищували темпи зростання ВВП України.

Активно продовжує скорочуватися частка товарів, виготовлених на території України у структурі товарообороту торгової мережі. Так, відповідний показник за роздрібним товарооборотом за 2008–2019 рр. знизився з 63,1 % до 53,1 % (на 10,0 в. п.), а за потовим товарооборотом – з 65,6 % до 41,4 % (на 24,2 в. п.). Все це призвело й до погіршення індикаторів зовнішньоекономічної безпеки України та є свідченням прорахунків у системі державного управління процесами внутрішнього виробництва та споживання, експорту, конкурентоспроможності вітчизняного виробництва і т. ін.

Загалом, у підсумку формування цих та інших висновків, а також узагальнення інших тенденцій розвитку національної економіки України є підстави вести мову про такі системні недоліки і вади (головні перепони на шляху формування й ефективного викорис-

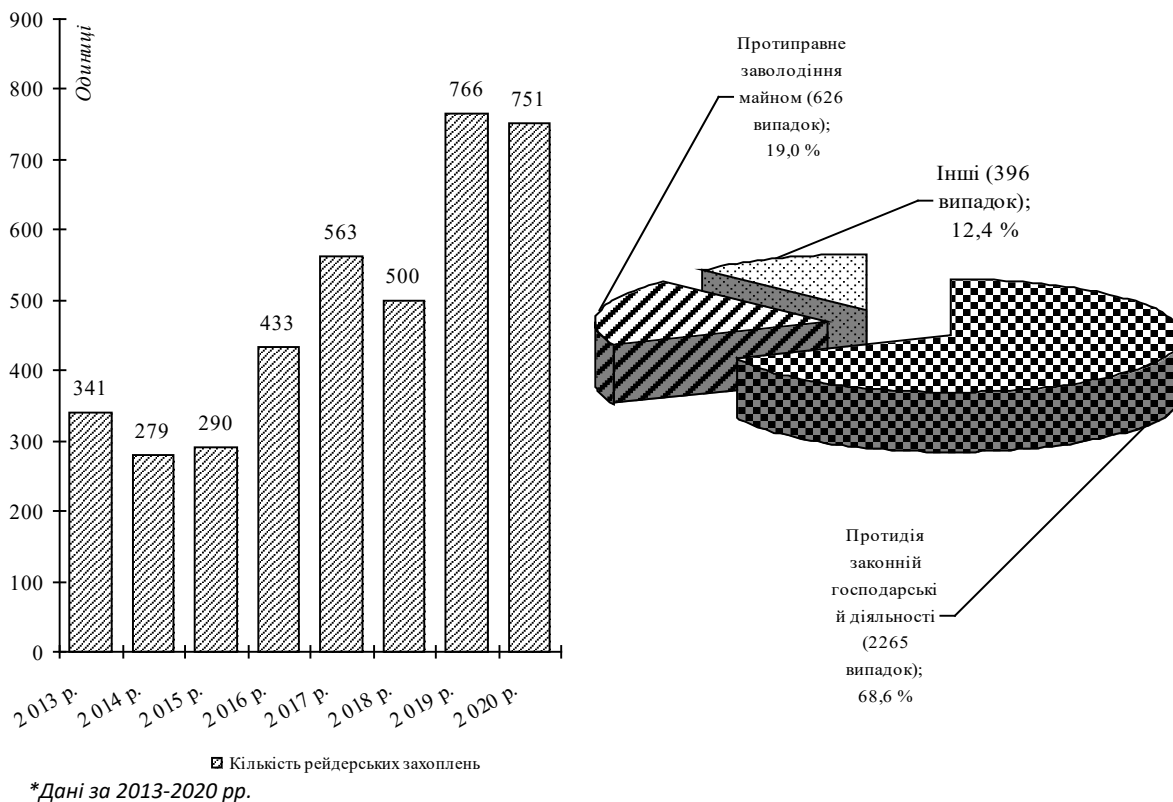

Рис. 4. Кількість та частки кримінальних проваджень за випадками рейдерських захоплень в Україні у 2013–2020 рр.

Джерело: складено автором за [6]

тання наявного потенціалу економічного зростання) розвитку економіки України, як: послаблення економіко-ресурсного потенціалу; високий рівень енерго- та ресурсозалежності; нерациональна структура й тінзація інвестиційного чинника; дестабілізація внутрішнього виробництва і проникнення в національну економічну систему іноземного капіталу; активізація міграційних процесів (особливо зовнішніх); втрата значної частини промислово-виробничого потенціалу

і тінзації низки важливих зовнішньо- і внутрішньоторговельних потоків.

Виправлення цієї ситуації та забезпечення якісної модернізації вітчизняного державного управління системним розвитком національної економіки України потребує одночасного покращення таких базових підсистем державного управління, як інституційно-організаційний (покращення організаційної системи управління національною економікою та соціально-економічним розвитком держави та її

Таблиця 4

Показники рівня імпортозалежності України у 2008-2019 рр.

Показники	Роки												Абсолютні відхилення, ±	
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 / 2008	2019 / 2018
Частка імпорту у внутрішньому споживанні країни, %	57,9	54,1	58,9	65,7	60,6	55,2	57,5	62,8	61,4	62,3	62,9	63,5	5,6	0,6
Імпортна квота, %	54,9	48,1	53,7	60,6	57,2	52,9	52,1	54,5	56,2	57,1	57,7	57,8	2,9	0,1
Коефіцієнт випередження ВВП над імпортом	0,92	1,14	0,90	0,89	1,06	1,08	1,02	0,96	0,97	0,95	0,96	0,96	0,04	0
Частка товарів, виготовлених на території України, у структурі роздрібного товарообороту торгової мережі підприємств, %	63,1	67,4	64,3	61,9	58,9	57,2	57,8	58,1	55,8	52,3	53,2	53,1	-10	-0,1
Частка продажу товарів українського виробництва у структурі оптового товарообороту підприємств оптової торгівлі, %	65,6	66,8	66,5	63,9	58,9	54,3	48,5	46,9	44,6	43,7	42,0	41,4	-24,2	-0,6
Коефіцієнт покриття експортом імпорту товарів і послуг	0,86	0,97	0,95	0,93	0,90	0,90	1,06	1,09	1,01	0,87	0,83	0,85	-0,01	0,02
Темпи зростання імпорту товарів і послуг у національній валюті (за ланцюговим підходом), %	142,9	84,3	132,4	135,8	105,7	96,6	102,6	131,1	123,7	115,1	122,1	120,9	-22	-1,2

Джерело: складено автором за [6]

регіонів), інституційно-правовий (вдосконалення системи законодавства, особливо в частині стратегічно-нормативного планування системного розвитку національної економіки) та інфраструктурно-ментальний (системний розвиток усіх базисних складників інфраструктури, а також формування раціональної суспільної думки і поведінки) (рис. 5).

Фактично важливо, аби за цими напрямками і здійснювався розвиток (а точніше, державне управління розвитком) національної економіки України та її соціальної сфери. Державна політика забезпечення системного роз-

витку національного господарства охоплює доволі широкий спектр засобів та інструментів, які умовно можна розділити на три основні групи: фундаментальні, попереджувальні та операційні. Перші з них (фундаментальні) пов'язані з формуванням такого економічного середовища всередині держави, яке б забезпечувало неприйнятність для її господарюючих суб'єктів та учасників ринкових взаємодій (а фактично для всіх членів суспільства) тих стереотипів і моделей соціально-економічної поведінки, які вважаються адміністративно-монополями.

Рис. 5. Стратегічні вектори удосконалення системи державного управління системним розвитком національної економіки України

Джерело: авторська розробка

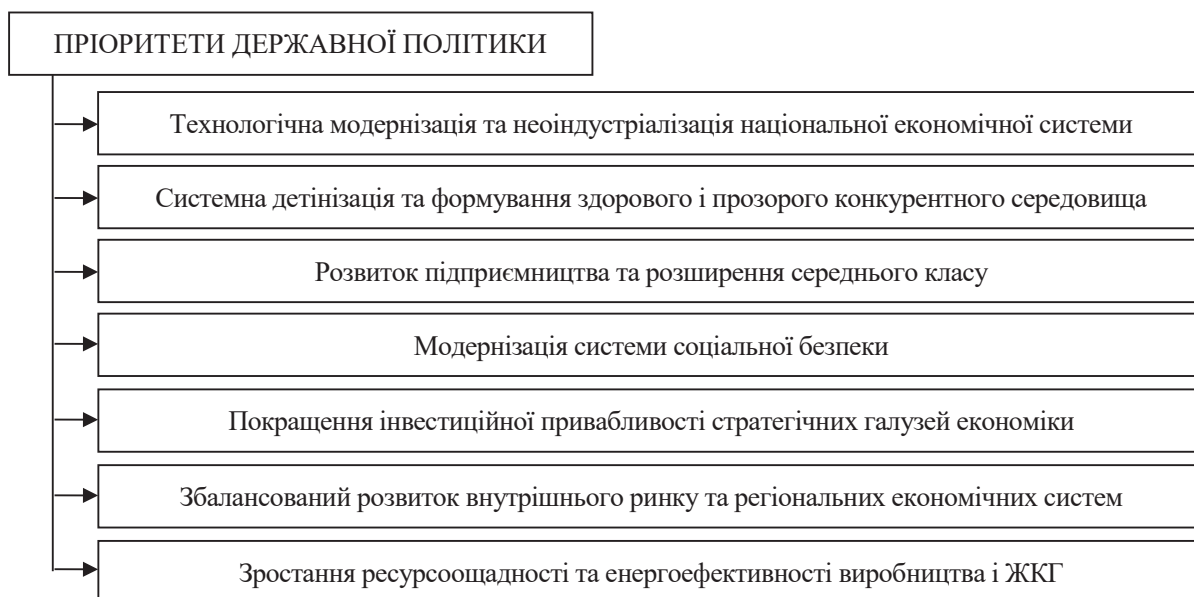

Рис. 6. Стратегічні пріоритети удосконалення державного управління системним розвитком національної економіки України

Джерело: авторська розробка

Друга група (попереджувальні) включає комплекс заходів, спрямованих на запобігання можливим впливам зовнішніх викликів. Йдеться про забезпечення фінансової системи, захист важливих економічних інтересів країни, штучну дестабілізацію ринків, запобігання соціальним збуренням, недопущення відтоку кадрів та погіршення якості людського і соціального капіталу тощо.

Третя група (операційні засоби) має чітко виражений імпульсний характер (реакції на зовнішні подразники). З-поміж засобів державної політики тут пріоритетного значення набуває створення фундаментального інституційного ґрунту, який би забезпечував високу якість життя населення на основі максимально ефективного використання наявних економічних ресурсів країни і робив її населення максимально нетолерантним до будь-яких змін економічного устрою держави.

Відповідно, на подолання виявлених системних вад слід спрямувати більш проактивну державну політику, пріоритети якої наведені на рис. 6.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у такому напрямі. Ключовим недоліком та перешкодою сталого соціально-економічного розвитку України є нераціональні структурні співвідношення у системі національного господарства. Власне, через їх формування, а надалі посилення вітчизняну систему державного управління не можна вважати ефективною. Ключовими системними недоліками розвитку економіки України залишаються: послаблення економіко-ресурсного потен-

ціалу; високий рівень енерго- та ресурсозалежності; нераціональна структура й тінізація інвестиційного чинника; дестабілізація внутрішнього виробництва і проникнення в національну економічну систему іноземного капіталу; активізація міграційних процесів (особливо зовнішніх); втрата значної частини промислово-виробничого потенціалу і тінізації низки важливих зовнішньо- і внутрішньоторговельних потоків.

Виправлення цієї ситуації та забезпечення якісної модернізації вітчизняного державного управління системним розвитком національної економіки України потребує одночасного покращення таких базових підсистем державного управління, як інституційно-організаційний, інституційно-правовий та інфраструктурно-ментальний.

Базовими інструментами державного управління у межах цих напрямів слугують: технологічна модернізація та неоіндустріалізація національної економічної системи; системна детінізація та формування здорового і прозорого конкурентного середовища; розвиток підприємництва та розширення середнього класу; модернізація системи соціальної безпеки; покращення інвестиційної привабливості стратегічних галузей економіки; збалансований розвиток внутрішнього ринку та регіональних економічних систем; зростання ресурсоощадності та енергоефективності виробництва і ЖКГ.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі стосуються економіко-математичного прогнозування тенденцій розвитку ключових макроекономічних характеристик національної економіки.

Література:

1. Бедзай О. В., Федченко Т. В. Соціальна відповідальність бізнесу: проблеми розвитку та бухгалтерського обліку. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 256. С. 70–74.
2. Білан О. С. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник підвищення вартості компанії. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 54. С. 75–79.
3. Васильців Т. Г., Гринкевич С. С. Формування середовища економічної безпеки підприємництва в Україні. *Економічний часопис – XXI*. 2015. № 3–4 (1). С. 24–27.
4. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Рудковський О. В. Напрями та засоби стимулювання соціальної відповідальності підприємництва в Україні. *Економіка та держава*. № 5. 2019. С. 4–8.
5. Герасименко О. Соціальний облік та нефінансова звітність як інструмент реалізації соціальної відповідальності. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2012. № 137. С. 39–43.
6. Інтернет-ресурс Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Карпенко О. О., Мандзюк Н. К. Соціальна відповідальність як чинник економічного розвитку вітчизняних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6219> (дата звернення: 15.11.2020).
8. Левицька С. О. Соціальний облік: методичний підхід та організаційне забезпечення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2014. № 797. С. 255–262.
9. Лупак Р. Л. Економічне обґрунтування стратегічного управління конкурентоспроможністю підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2013. № 4. С. 320–325.
10. Мостепанюк А. В. Сутність, принципи та методи реалізації корпоративної соціальної відповідальності у сучасній ринковій економіці. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 11. С. 13–22.

11. Чижишин О. І. Значення і сутність соціальної відповідальності в умовах функціонування ринкової економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6 (3). С. 127–130.

References:

1. Bedzaj, O. V. and Fedchenko, T. V. (2013). Corporate Social Responsibility: problems of development and accounting. *Culture of the peoples of the Black Sea coast*. Vol. 256. Retrieved from: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/92349> (Last accessed: 07 Nov. 2020).
2. Bilan, O. S. (2020). Corporate social responsibility as a factor in increasing the value of the company. *Black Sea Economic Studies*. No. 54. Pp. 75–79.
3. Vasylytsiv, T. G., Grinkevich, S. S. (2015). Formation of the environment of economic security of entrepreneurship in Ukraine. *Economic Journal – XXI*. No. 3–4 (1), pp. 24–27.
4. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Rudkovskiy, O. V. (2019). Directions and means of stimulating social responsibility of entrepreneurship in Ukraine. *Economy and state*. No. 5, pp. 4–8.
5. Herasymenko, O. (2012). Social accounting and non-financial reporting as a tool for implementing social responsibility. *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv*. Vol. 137. Retrieved from: http://www.lvivacademy.com/vidavnytstvo_1/edu_46/fail/ch2/7.pdf (Last accessed: 07 Nov. 2020).
6. Internet resource of the State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Karpenko, O. O. and Mandzyuk, N. K. (2018). Social responsibility as a factor of domestic enterprises economic development. *Effective Economy*. Vol. 4. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6219> (Last accessed: 15 Nov. 2020).
8. Levytska, S. O. (2014). Social accounting: methodological approach and organizational support. *Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic"*. Vol. 797. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2014_797_36 (Last accessed: 09 Nov. 2020).
9. Lupak, R. L. (2013). Economic justification of strategic management of enterprise competitiveness. *Business Inform*. No. 4, pp. 320–325.
10. Mostepaniuk, A. V. (2019). The essence, principles and methods of corporate social responsibility in a modern market economy. *Business Inform*. No. 11, pp. 13–22.
11. Chyzyshyn, O. I. (2016). The value and essence of social responsibility in a functioning market economy. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*. No. 6 (3), pp. 127–130.